

BUTLLETÍ

DEL

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

1906

VOLUM XVI. È

BARCELONA

TIPOGRAFIA «L'AVENÇ», RONDA DE L'UNIVERSITAT, 20

1906

Butlletí

del

Centre Excursionista de Catalunya

EN JACINTO VERDAGUER EXCURSIONISTA

A vui que posem aquí la figura del gloriós poeta que fou nostre company, cal fer-ne entre nosaltres la justa alabança. No hem d'alabar-lo ara com a poeta, que no ho necessita ni com a tal ens pertany: hem d'alabar-lo com a un dels nostres, y dels més assenyalats, perquè ningú'l guanyà en seguir ab amor la terra nostra y en escorcollar-li l'ànima per l'amplitut dels plans y els replecs de les montanyes; y pocs com ell hauran pujat als cims solitaris y hauran baixat a seguir el curs dels rius per les valls y hauran meditat en cada runa del passat, y resat en més santuaris a les Verges gracioses que s'hi estan soles, y remembrat en cada lloc sa gesta heroica o humilment santa, y fantasiat llegendes o recullit de la boca ignocent del poble'l verb sagrat de Catalunya pera enaltir-lo en obres tant admirables; ningú com ell coneixia la fesomia de la nostra terra, ni tant de lluny saludava a cada cim d'ella per son nom, ni tant d'aprop li sentia batre'l pols, ni per més seva la tenia; y encara, aneu aont aneu de la terra catalana, en cada camí vos semblarà sentir-hi les petjades, en cada casa la veu, y en cada bosc veure voleiar fugitiu entre les soques un pany del negre manteu sacerdotal d'en Jacinto Verdaguer.

Més, pera retreure totes aquestes coses ara, jo no sé per què m'heu triat a mi, que no més les sé de veu comuna, sense tenir de cap d'elles una sensació directa y viva, ni tant sols una referencia concreta, es dir, res de lo que cal pera parlar ab sentit d'una manifestació tant personal d'un home com es la seva manera d'anar pel món. Jo may vaig esser son company de camí, ni'l trobí en cap lloc de passada, ni tant sols vaig arribar a coneixe-l prou pera endevinar com devia portar-se en ses sortides, ni recordo que, en les poques vegades que tinguí la benhaurança de que'm parlés, m'en fes cap referencia, ni menys ningú que de vista o de sa boca sabés

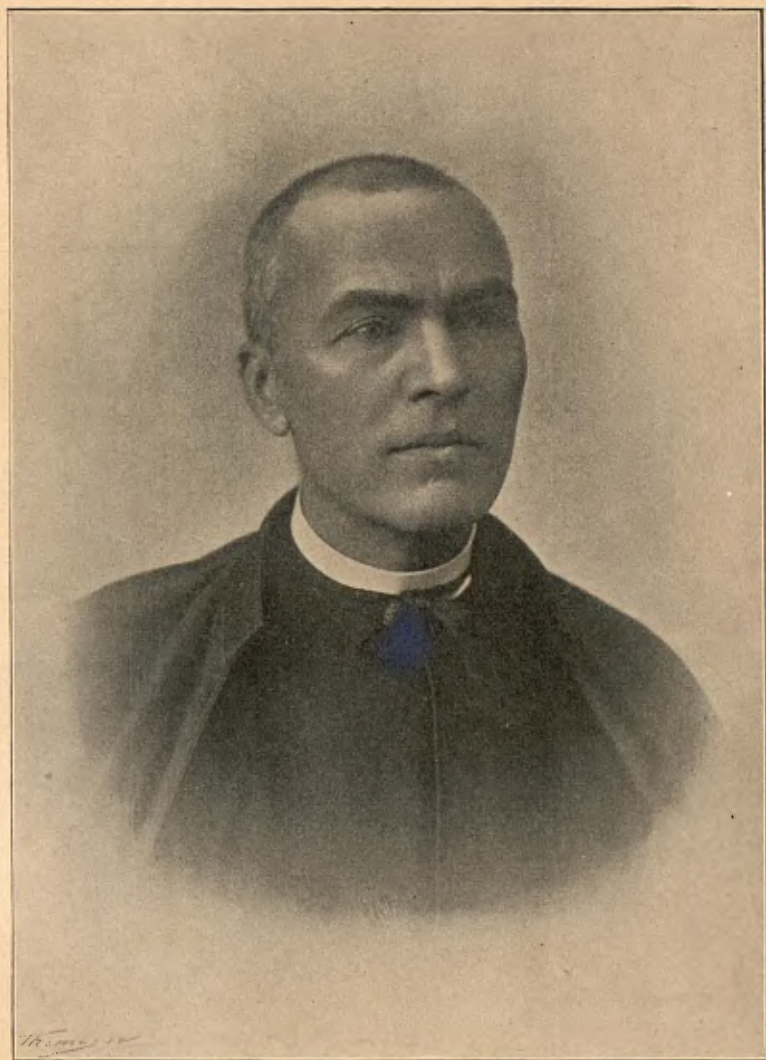

com ell anava pel món me n'ha contat cap paraula. Com ho faré, doncs, pera donar aquí la visió de l'excursionista? Era impetuós o moderat en ses marxes? Era sofert o impacient per les dificultats del camí, valent o temerós, alegre o s'enguniava? Y, davant la bellesa de la terra y del cel, era expansiu y aponderador, o sol y en silenci s'extasiava? Era curiós y diligent en cercar noves de cada cosa que veia, o bé era un pur contemplatiu que de tot s'enduia sols la flaira espiritual? Com tractava a la gent, com el tractaven? Quins fets li havien passat dignes de contar-se? Perquè es tot això lo que fa la fesomia de l'excursionista, són aquestes coses les que'l componen, són els fets vius els que com a tal el representen, y sols en ells se pot fonamentar l'alabança adequada. Y jo no'n sé cap, ni un; y molts de vosaltres de segur que deveu saber-ne y deveu tenir moltes coses per contar, y vos les calleu, y m'heu triat a mi, que no les sé, pera parlar-ne. Com es això? Joestic en que, sabent l'amor que jo duia al gran poeta y el que servo a la seva memoria, heu judicat que en això no que no voldria deixar-me guanyar per ningú més, y que pera mi era una mercè'l donar-me aquesta ocasió de mostrar-lo.

Y, doncs, bé es així; y, encomanant-me an aquest amor, y no podent-me refiar de cap tret viu y corpori, m'he llençat a repassar els llibres que Mossèn Jacinto ha deixat dels seus viatges, y, combinant-los ab el record que jo tinc de sa persona y de lo que n'he sentit dir, he procurat representar, no a l'home vivent anant pel món,—que això ja veiem que era impossible,—sinó a l'esperit que li duia y lo que aquest esperit en rebia; y així vaig a dir-vos com m'afiguro jo l'excursionisme d'en Jacinto Verdaguer.

Excursió, pera nosaltres habitants de la ciutat, vol dir principalment anar a fòra ciutat, al camp y a sos llogarets, a les montanyes solitaries, a lo que'n diem natura en oposició a la ciutat obrada y habitada per gran munió d'homes y al baf espiritual intens que se'n desprèn; no perquè això no sia també natura, sinó perquè allò'ns-e sembla que està més a la vora de l'origen ab tota aquella majestuosa inconsciencia dels començaments.

Doncs, una excursió, pera nosaltres, es quelcom d'exquisit, d'excitant. El nostre sentit, esmolat per l'intensitat de la vida ciutadana, frueix de la natura primitiva ab un gran dalè espiritual, com volent apoderar-sen espiritualment y fer-la viure en nosaltres ab el ritme accelerat de la nostra sang enfebrada que li manlleua frescor, comunicant-li ardor. Es un bany d'aigua fresca que prenem de tant en tant ab gran dalit, més no sense esgarrifança.

EN JACINTO VERDAGUER

Quina altra cosa es pera l'home del camp y la montanya'l córrer pel camp y la montanya! Certament que ell té un esperit que no tenen les pedres ni'ls arbres, ni l'aigua del riu ni'ls aucells que canten; però aquell esperit seu s'ha criat en la pau y majestat d'aquestes coses que li són com familiars, y així ell es també pacífic y quiet en el tractar-les. Es per l'estil de l'amor a la muller propria'l que l'home del camp té a la natura; més el nostre es una passió sobtada y delirant, es una admiració febrosa y àvida que no's cança d'alabar y aponderar, y de desitjar més y més encara. Perquè així com l'enamorat tot es dir de les perfeccions de l'aimada, y ara són els cabells, ara'ls ulls y el color de la cara, ara la gracia en el caminar, ara la veu y les paraules lo que més l'encanta; y tant aviat cada una d'aquestes coses com aquella proporció o no sé què en que les té aplegades; així mateix nosaltres de ciutat semblem orats d'amor davant la natura, que d'un cop de vista restem extasiats, y cada flor del camí'ns dóna meravella, y una posta de sol ens fa plorar, y el pas d'un vol d'aucells, quina alegria!, y la montanya mig emboirada'ns es sublim misteri, y pugem a la congesta sols pera tocar la neu com criatures. Y al costat nostre l'home de la natura resta quiet y serè y té ben poques paraules d'alabança: ell coneix bé les senyals del temps y els perills de les montanyes, y els camins dreturers y les marrades, els amagatalls de les besties, les virtuts de les herbes y les fonts, y els llocs mellors pera'l repòs, y el nom de cada plec de les terres que aprop y lluny ovira; però no'n parla més de lo just ni'n mostra cap defici. Si parla d'un cim alt, diu senzillament que es alegre; si parla d'una font, que l'aigua es freda; d'un coll diu que n'es forta la pujada, que al cingle hi ha un mal pas, y que l'anar pel món vol dalit y bona cama. No es pas que no ho estimi ell tot allò: ben segur més que nosaltres. Ningú com ell sab mastegar ab amor un bri d'herba, cap mà com la seva pera amanyagar una soca, y fins les pedres semblen coneixe-l quan ab el cap del bastó les colpeja com a un amic a qui toqués l'espatlla. Nosaltres, ab tot el nostre defici, en un no res l'oblidem la natura tant sobtadament aimada; més ell, si'l treieu del terror, tot seguit l'anyora y's decandeix, y fins a tornar-hi no sab lo que li passa.

Doncs aquesta contraposició de sentiment se m'ha fet ben presenta repassant aquells escrits en que en Jacinto Verdguer conta'l seu anar pel món. Encara que de temps transplantat a ciutat y fins a la vida social més refinada, se veu que en ell sempre hi restà al fons l'home del camp, el familiar de la natura. En la seva

impressió no s'hi troba mai aquell desfici nostre, aquell encaterinar-se a cada revolt del camí, aquell deliqui davant del rossejar de l'alba del ciutadà que passa anys sense veure-la, aquell cullir devotament la flor de la montanya, y assaborir extasiat la rústega expressió dels pagesos. Ell es un d'ells, y en llurs dominis re pot sorprendre-l. Son ull de pagès se fixa discretament en la mena de vegetació, en els conreus, en la naturalesa del terror, en la configuració de tota una encontrada. La seva visió es sobre tot panoràmica, que diem nosaltres. Com bon pagès, lo que més impressió li fa es veure molta terra d'un plegat: aquest gran excitant, que es el que cal a una ànima pagesa, es també'l que torna a Mossèn Jacinto més expressiu y fa sortir al poeta. Y el poeta es també'l mateix home tot ple d'èpiques comparacions, de gegantines metàfores.

Quan va a la Mare de Déu del Mont, sentiu-lo: «La serra del Mont — diu — es comparable, per sa extranya figura, a un enorme y bonyegut camell que baixa del Pireneu cap al golf de Roses, vora avall del Fluvià. Ab el cim del gep sosté'l santuari, y al cim del cap el castell de Falgars». Veieu quina visió més pagesa, més popular, però d'un pagès que es gran poeta? Doncs, ja que m'hi agafat en aquesta relació seva, vos vull fer veure en ella mateixa com desseguida hi surt el cop d'ull discret, sanament utilitari, de l'home del camp: «L'extrem està tant espadat y es tant rocós, — segueix, — que'ls romeus delitosos s'hi entretenen en estimbar-hi grossos penyals, sense pensar que llencen a perdre'l bosc de pins de més avall y que, com la pedra fòra de la mà no sab on va, poden esser, y han sigut més d'una volta, causa d'alguna desgracia».

Aquest doble aspecte del seu sentiment d'excursionista's veu també en lo que conta de la seva anada per l'alt Pallars. Com l'interessa l'aspecte pagès del país, les plantes que s'hi fan, la diversitat dels conreus! «El pla d'Esterra — diu — es verd y hermós, té més prats on péixer ses nombroses ramades que camps de conreu». Després mai se descuida d'anotar ont acaben els herbeis y comença el bosc; y, d'aquest, allà ont acaben els abets y comencen els faigs; y si aquí'l blat encara es verd quan a la plana ja deuen segar.

En aquesta excursió's fixa més en els monuments que troba, en les llegendes que hi són atribuhides, en l'estil arquitectonic, que desxifra ab certa sobrietat y timidesa d'estudiant; en lo pintoresc dels trajos de l'aplec de Montgarre; però sempre lo panoràmic, la configuració del terror, els replecs de les montanyes, el curs dels rius, es lo que més l'interessa. Y de tant en tant surt el poeta,

l'èpic, ab les amples descripcions metafòriques com la grandiosa de la desfeta dels abets de Sant Joan de l'Erm.

Però perxò en aquest ram no hi ha pas re que guanyi a lo que diu en la ja referida anada a la Mare de Déu del Mont de la gran esllavissada de Roca Pastora, y de la paorosa tempesta que mostra comanada del Canigó gegant, avançant en dues negres ales que, després d'haver rabejat ab aigua y pedra y trons y llamps totes les encontrades, se trenquen, diu, «al repeu d'esta montanya santa, com se romperan — afegeix — als peus de la Verge que hi té son trono totes les heretgies».

Y aquí surt l'altre aspecte de Mossèn Jacinto, el sacerdot, y el sacerdot catòlic, que té un dels moments de més emoció al complaure-s en contar una a una les perfeccions de l'imatge que's venera en aquella ermita: «Sa cara es agraciada y hermosíssima, — diu eternit; — té les galtes rosades, el nas ben perfilat y els llavis plens d'amor». El Fill es un «aixerit infantó». Heus-aquí ja al Jacinto Verdaguer dels *Idilis*. Y si a tot això hi afegim la mena de respecte que li fan els monuments antics o les ruines que troba pel seu camí, y aquella que ja vos he dit tímida erudició d'estudiant ab que'n parla, tindreu tot el seu sentiment d'excursionista, y ab ell tot l'home, es dir, aquell fill del camp ab estre de gran poeta conreuat pel seminari, fet sacerdot d'aquella mateixa fe ignocenta y amorosa que li ensenyà la seva mare, y que's troba cap de brot de la renaixença literaria d'aquella mateixa llengua del seu poble.

Així he acabat per veure-l jo ara repassant lo poc que ha deixat escrit del seu sentiment del córrer món; d'aquell córrer món que'l féu un company nostre en aquesta casa, es dir, un excursionista en el sentit que aquí solem donar a la paraula.

Més, pera sentir mellor el relleu d'aquest son caracter, no hi ha com mirar-ne'l revers, es dir, el seminarista pagès de la plana de Vich fet sacerdot y gran poeta, a quaranta anys visitant terres extranyes y els grans centres de la civilització europea.

Tot fent camí envers ells, els seus ulls camperols refereixen sempre'ls paisatges nous an aquells de la terra propria que hi porta tant impresos. A la primera aparició, els Alps se li afiguren un immens Montserrat; de tal castell alterós, diu que està penjat del cingle com l'ermita de Sant Joan; compara'l curs pausat del Neva amplíssim ab el bulliciós dels petits Ter y Llobregat; y retreu arbres per arbres, flors per flors, aucells per aucells, cullites per cullites. Pera amidar les terres de tota Europa té un patró ben sen-

zill y ben just: Catalunya o la plana de Vich: es el patró natural, el popular, el que tot fill del camp porta indestructible per tot lo món a través.

Y, un cop en la gran ciutat, a Berlin, a Petersburg, el caràcter de la seva visió's referma per contrast, es dir, que així com en el camp de la terra propria es principalment panoràmica, en la ciutat estrangera'ls menuts detalls són els que més l'impressionen, no l'aire del conjunt, com faria a un ciutadà: els trajos de la gent, el que'ls nois d'estudi alemanys portin la cartera a tall de motxilla, com petits soldats dels exèrcits de Minerva, diu ab ingenua expressió de seminarista; que a la Prussia'ls militars, pera saludar-se pel carrer, s'aturin de caminar alguns instants; que a Russia rics y pobres vagin coberts ab una cota molt llarga; y també la llargaria d'un pont, l'alçaria d'una agulla de catedral, la singularitat d'un aparador de botiga: es talment la visió pagesa de la ciutat.

Es clar que en Jacinto Verdaguer no es pas a ciutat un pagès com qualsevolga altre, perquè s'entera dels fets històrics y socials, recull datos y fa observacions d'home culte sobre cada cosa; però jo parlo de lo que més vivament l'impressiona, d'allò que revela'l fons del seu esperit, de lo que caracterisa la seva visió.

Però encara més que'l pagès, el sacerdot catòlic s'hi mostra en aquests viatges, y també per contrast. Perquè la major part de les ciutats que visita no són catòliques, y ¡com s'en dol, el bon capellà, y comana tematisa l'heretgia, y com s'aviva la seva devoció en mitg dels infidels! Així que arriba a terme de jornada, lo primer que fa es cercar la capella catòlica, dir la missa, eternir-se del fervor dels pocs fidels, comparar la pobresa del santuari ab la riquesa dels temples de l'heretgia, y ponderar, no obstant, satisfet, la llibertat y consideració del culte en terres civilisades, major moltes vegades de lo que frueixen en països catòlics més endarrerits y més apassionats en ses lluites per la fe y contra la fe. Pera ell lo més interessant de cada ciutat es això, y en aquest punt sí que, com diria ell en son popular llenguatge figurat, no deixa re per verd.

Tant es aquest interès el que'l domina, que de l'estada a París no parla gaire bé sinó de les seves visites a Notre-Dame y a la basílica de Montmartre, llavors encara en construcció. Per lo demés, París es sols una perversa Babilonia, una ciutat apocalíptica als seus ulls de capellà horroritzat que ni vol mirar-la.

Això domina també, finalment, en el seu viatge a la costa d'Àfrica, y, sobre tot, d'una manera extremada, encara que ben explicable, la seva excursió per Terra Santa. En els llocs sants la

seva emoció's coneix que es certament fonda, però resta gaire bé inexpressada pera tot lo que no sien sagrats records. En cada lloc retreu senzillament els passatges bíblics que s'hi refereixen: encara tot sovint apunta la sensació pagesa del terror; però la transfiguració poetica del lloc, l'evocació real de l'escena sagrada, no hi es o no la diu. El seu esperit devot domina la visió ab una gran austeritat. Escolteu-lo a vores del Jordà: «L'impressió — diu — que fan els grans mots de l'Evangeli en el lloc mateix de l'escena es superior a tota ponderació. Solament pera llegir l'Evangeli ací tinc per ben empleat el viatge, y en dono gracies a Déu».

Heus-aquí, doncs, tot lo que jo he pogut arribar a veure, a través dels seus llibres, d'en Jacinto Verdaguer anant pel món: un bon capellà fonamentalment pagès y altament poeta que sent la natura més èpica que no pas líricament: això es lo que'm compon la seva figura d'excursionista, y així la veig restar aquí com d'un dels nostres.

Ben bé un, però ben bé dels nostres, perquè'l nostre excursionisme no es pas un *sport*, no es pas un esbarjo, no es pas un estudi, que es un amor; y no es pas, tampoc, un amor abstracte a la natura, sinó a la nostra natura; y en això no hi ha esquivament d'esperit, sinó humanitat de sentiment; perquè no hi ha veritable amor en el cor de l'home mentres no té un objecte especialment estimat; y mal pot estimar un home tota la terra si no comença per aquella de la qual es format; en l'amor a la patria està contingut l'amor viu a tot lo món, y el qui en nom d'aquest renega d'aquell es que no té ni l'un ni l'altre. Pel nostre cel coneixem el cel, y tota la terra per la nostra terra, y sols el petit amor es gran amor. Qui molt abraça, poc extreny, y la més estreta abraçada es la més fecunda pera tot el món. Doncs el nostre amor a la natura viu en l'amor a la natura catalana, Catalunya es pera nosaltres compendi del món; y el nostre amor universal en ella es on més eficaçment s'exercita. Per això podem dir, ab el cap ben alt, que l'ànima del nostre excursionisme es l'amor a Catalunya, y en això sí que tots som uns.

Mireu, doncs, si era ben bé un dels nostres aquell que davant dels Alps sublims així exclamà: «¡Oh Catalunya estimada, com me persegueix ta hermosa imatge per tot arreu, y com les montanyes més altes me fan pensar ab les teves, y com les primeres belleses de la creació me fan anyorar y estimar tes inestimables belleses! ¡Oh Montserrat, Montjuich, Montseny, Canigó, jo us veig passar l'un darrera l'altre davant mos ulls, que ploren d'anyorament, y

vostre dolç record s'uneix a la calitja pera distreure-s de l'enlluernadora vista de la Jungfrau vestida de glaç, del Montblanch coronat de neus eternes!» El qui digué això, veieu-lo aquí pera sempre més entre nosaltres.

JOAN MARAGALL

14 de Desembre de 1904

EXCURSIONS PER L'ALT RIBAGORÇANA (PIRENEUS DE LLEIDA)

Agost de 1903

DEL PONT DE SUERT A SENET

Tots els meus desitjos de pendre la *grossa matinada*, com en diuen els francesos, y que tant bé hi escau després d'algunes jornades de molt caminar y de poc y mal dormir, fracassaren llas-timosament, y ja a l'hora en que's deixondeixen els més matinares anava jo seguint les petjades d'una bestiassa de càrrega esperonada pels avisos contundents del meu acompanyant, l'aixerit Corneta de la Pobla de Segur. Poc ha haviem deixat enrera'l Pont de Suert, y, encarats vers el nord, anavem pujant per la vorera esquerra de la Noguera Ribagorçana, que, fugint dels inhospitalaris y pireneics reconcs del seu casal nadiu, escolava sense parar ses crestallines aigües, pera anar a formar ab altres companys un sol còs y portar ab sa feconda sava la vida a les assolies planuries de Lleida.

No feya encara un quart que caminavem, quan atravessàrem un dels seus més importants tributaris, la Noguera de Tor, que per la dreta baixa decidida de la feréstega vall de Bohí, y a poca distancia d'allí barreja ses mineralisades aigües ab les de la primera després d'un recorregut d'unes nou hores desde'l seu naixement lacustre dessota la frontera aranesa.

En aixamples de la ribera, aprofitats per llurs ben adobades y amarades terres, y verdejants pels conreus y arbrats, trobavem alguna que altra masoveria de rústegues parets, mitg amagada per l'ufanós brancatge de nogueres centenaries; més enllà topavem ab encongiments de la vall, aont el camí, sempre prop del riu, sembla esser interceptat per les vessants rocoses que s'avancen dessobre d'ell.

E.

O.

LA NOGUERA RIBAGORÇANA A PONT DE SUERT

Dugues hores ens bastaren pera arribar a Vilaller, deturant-nos-hi. Boy assegut en la pendent montanyosa, y a 280 m. d'altitut, son poblat va esgraonant-se fins a tocar la corrent del riu y s'extén per la vorera oposada, ab un petit arrabal que s'hi comunica per un pont de pedra de tres arcs. L'iglesia, baix el patronat de Sant Climent, re d'artístic ofereix, y la solitud dels costaruts carrers sols es torbada pel dur potejar dels animals de recria, un dels recursos de que s'han de valdre'ls seus tranquils vehins. En compta d'aquests 320, relacionats no sols ab els seus germans catalans, sí que també ab els de l'altra vorera de riu, que ja són d'Aragó; de manera que seguidament se veuen transitar d'ací d'allà rècues d'animals de càrrega, que mantenen el comerç ab Benabarre, Bonansa, Castanesa y altres viles de més endins d'Aragó; però quan s'anima'l moviment es per la Santa Creu de Maig y per Totsants, que celebra les fires, que són les de més anomenada en la comarca.

Després d'haver encarregat el dinar, m'en vaig anar a visitar el meu conegut el distingit propietari Sr. Dionis, y a cercar qui'm portés aquella tarda'l meu equipatge a Senet, perquè'l bagatger de la Pobla se n'havia d'entornar. Tot quedà resolt gracies a l'amabilitat y bon desitg de l'esmentat senyor, a qui remerció coralment.

En havent dinat, el mateix Sr. Dionis me vingué a trobar a l'hostal, avisant-me que ja m'esperaven els meus traginers de Senet, y afegint que hi aniria molt ben acompanyat. Això darrer m'ho subratllava ab un picaresc somriure, que m'intrigà, y volguí aclarir prompte'l seu significat.

Ja ho crec que tenia rahó! A la porta de l'hostal tenia la solució, personificada per dues minyonaces de resolta actitut. Quins tipos més montanyencs, però montanyencs del cor de l'Alt Pireneu! Eren altes, esquerdalenques sense arribar a magres, de faccions anguloses que'ls feya ressortir més el color sanitós y que estava denunciant una joventut a prova de malalties. Fins eren maques. Què airoses estaven ab els seus virolats mocadors al desgaire sobre'ls seus caps, a tall de toca napolitana, ab les seves faldilles arrebossades de davant, y que per dessota un *refajo* d'estamena verda mitg amagava ses robusteses, lliures de tota linfa.

— Es vostè, senyor, el qui vol venir ab nosaltres? — me digueren resoltament ab llurs veus plenes y no desprovehides d'ingenua manyagueria.

Vaig contestar ab agrado, y, a ma pregunta de qui portaria'l meu fato, me signaren al seu inseparable company de viatge, un burret que encara no aixecava cinc pams de terra, y que, guarnit ab son

bast, estava ja desitjant tornar-sen a casa seva. En aquell temps, mitjans d'Agost, en tot l'Alt Ribagorçana hi ha'l bo de la feina, el fort del segar, y tots els homes estan embargats per aquell treball; però les dònes joves, segons la costum en els Alts Pireneus, no's queden pas en vaga, y, a Senet especialment, s'ocupen en trafegar la fusta serrada en els ressecs (1) de vora'l riu y tallada en les boscuries sens rival del seu país, guanyant-se vint centimets per post.

En mitg de les meves acompanyantes sortia de Vilaller cap a Senet, aont hi pensava fer nit y establir el meu centre d'excursions per aquella tant poc coneguda com interessant comarca. Sempre riu amunt per sa vorera esquerra, per hermosos camps d'herba y abundosos d'arbrat. La ribera segueix gaire bé com el trajecte abans descrit. En alguns indrets la Noguera, sense encausament, s'aixampla per la relativa plana y se destria en cristallines corrents, deixant en mitg illes d'exuberant arbreda.

També en les montanyoses voreres, y al mateix nivell del riu, surten manantials abundosos que per sa fluïdesa y portentosa transparència gaire bé no deixen compendre la misteriosa empenta jamay interrompuda que reben en ses pregones entranyes.

Més enllà passàrem al costat de la quadra de Cierco, enderrocs d'una fundició de plom, sempre en canalats al fons d'alteroses montanyes. A la dreta, els Pics Forcats, darrer troç de la llarga carena que'ns-e separa de la vall de Bohí, y a l'esquerra, a l'altra vora del riu, les serres de les Salines y de Castanesa, partió ab el Baliera, afluent de la Ribagorçana. Al fons de la Ribera, nostre esguart se topava ab el colossal mur del Port de Viella, frontera de la Vall d'Aran.

Esgraconats en la vorera aragonesa anavem veyent els poblets de Vinyat, Estet y Bono (2). Poc després d'haver passat enfront del darrer, la ribera, un xic extesa, se reclou y, tancant-se, obliga al camí a guanyar ab una curta pujada'l ressalt que separa aquesta part del pla superior, aon s'hi aixequen els pobles de Senet y Aneto. A mitja costa, y a la vora esquerra del camí, el riu salta per aquell esgrahó d'uns 25 metres, en sorollosa cascada ensarrellada per blanca escuma. A l'altre costat s'ovira altre salt, si bé de més alçaria, de menys capdal.

(1) Ressecs, petites barraques de fusta que contenen les serres, mogudes per rudimentaries rodes hidràuliques de paletes o calaixos.

(2) Aquests pobles, junt ab Sarroqueta, Aneto y Senet, formaren en l'Edat Mitjana la baronia de Barrabés, qual cap era Montanuy, y que fou un feude de Pallars

A les quatre arribàrem a Senet (tres hores de Vilaller), darrer poble de la ribera Ribagorçana cap al nord, situat a l'extrem de la comarca, frontierís pel riu ab la provincia d'Osca, y ab escasses y dolentes comunicacions ab els poblats vehins. El camí, abans

SALT DE SENET

seguit, malgrat esser de ferradura, y a vegades interceptat per les riuades, es el millor pera traslladar-se al Pallars y a terra baixa, no sense algunes jornades ben completes. Per damunt les vessants aon s'hi recolza'l poble s'extén la montanya d'Erilavall, continuació de la carena de que suara he parlat, y que'ls aplebats colls de Senet y d'Erill limiten el pas a l'enlairat y solitari Port de la Gelada

(2.340 m.), que porta a la ribera de Bohí en unes cinc hores de dolent camí de matxo.

Senet es el poble més allunyat del seu cap de partit (Tremp), y com situat en aquell extrem recó de Catalunya, a 1.290 m. d'altitud, y empresonat pels alts macius que formen per aquella banda

SENET

la carena que naturalment separa'l territori català de la Vall d'Aran, perquè si bé aquesta vall es encara nostra, ho es sols políticament y no per sa topografia. Té un aspecte altament típic: un aplec de rústegues parets coronades per empostichats de costers d'abet sense pulir, y que'l ras ha donat negrosa patina, deixant entre elles estrets carrerons ab empedrats cantelluts y relliscosos, y per damunt d'això un feixuc campanar de pendent enllosat. Re de delicadesa: tot fort, feixuc, a forçosa y continuada prova de vent y neu.

A l'hostal de cal Ros recompensí y prenguí comiat de les meves simpàtiques bagatgeres, que en tot el camí, y malgrat sa maliciosa tafaneria, no havien acabat de comprendre l'ignocent objecte que portava a n'aquell per elles enigmàtic subjecte.

Fins al vespre no poguí veure a l'amo pera emparaular-li'l

guia pera l'endemà. Ja era llustre quan comparegué seguit dels seus jornalers, una colla de segadors. Dignes parelles de les meves acompanyantes, quines complexions més senceres, quina presència de més escayent naturalisme! Entraven l'un darrera l'altre, cansats y suorosos, en aquella típica cuina enllumenada pels rogens resplendors dels tions rehinosos, que, tot consumint-se, gemegaven en l'ampla llar. Tots al vol de la llarga taula, jo no'm cançava d'admirar aquells fronts y perfils de ferm dibuix, enribetats pel brillant contrallum, que'ls feya endurir encara més, aquelles cares ferrenyes ont hi llambregava l'esguard tranquil y sever fet a contemplar aquelles aspres afraus, tot sovint sublimades pels grans espectacles de la naturalesa. Quin aire més velazquià tenia aquell quadro!

Ja s'ho mereixen que de passada diguem quatre mots dels seus antepassats. Segons els historiadors, llurs aborígens, els curdos o curdaons, tribu pirenenca que vivia en els boscos limitant ab els surdaons, que poblaren el Sobrarbe, s'extengueren per la conca hidrogràfica de la Noguera Ribagorçana, la Nocharia o Nucoria Ripa-curtiensis, o ribera dels curdos, com els romans, sos successors, la batejaren (1). Alguns historiadors suposen que a l'invasió dels alarbs ja hi havia allí un estat constituït per reis gots, breçol del que temps a venir havia de fer un paper important en l'història. Expulsats aquests, en part, dels seus dominis, el príncep D. Bernat, un dels seus valents conqueridors, com que, segons diuen, era del llinatge de l'emperador Carlemany, fundà ab sa muller, la comtesa Theuda, el monastir de l'Oarre, en la ribera del riu Isàbena, y, extenent-se fins al Sobrarbe, prengué'l títol de comte del Ribagorça, en son castell anomenat ab igual nom. L'ur fill, Vifred I, en 970, aprofità les guerres dels monarques del Sobrarbe y la Navarra contra'ls alarbs pera emancipar el Ribagorça, quedant com a sobirà, així com de les terres de Pallars, titolant-se comte de Pallars y Ribagorça. Solament se tenia per súbdit dels reis francs, per l'ajuda que li prestaren. Llurs successors ho conservaren fins a D. Ramir I d'Aragó, que l'incorporà al seu regne, trasladant sa capital a la ja important Ben-Abarre, y la féu residència dels comtes feudataris. Segons en Zurita, l'infant Gonzal, fill darrer de D. Sancho *el Major*, senyor, per donació del seu pare, del comtat de Ribagorça, fou el primer que a la mort d'aquest

(1) Altres autors diuen que a la vinguda dels romans anomenaven aquesta comarca Gortia.

se titulà rey del mateix, seguint així'ls seus successors, fins al temps del rey en Pere III y del seu fill en Jaume II, que tornà a ésser comtat.

En la divisió de reialmes que en Jaume I féu a llurs fills, tocà a l'infant en Pere la Catalunya y li incorporà'l comtat de Ribagorça, que fins allavors havia depengut de l'Aragó. Aquest comtat se governà per vegueria, conforme les constitucions de Catalunya, y, encara que en temps d'en Pere III se declarà que estigués regit pel fur d'Aragó, bona part d'aquest comtat pertanyia a la vegueria de Pallars, que acabava en els ports y montanyes de la Vall d'Aran.

Els límits d'aquests dominis no poden precisar-se, doncs, del tot, perquè si en temps de la dominació sarrahina aquells canviaven a cada punt, per resultat de les continues conquestes y reconquestes, més endavant, ja consolidada la dominació cristiana, per ses relacions y condominis que allí exerciren sos vehins els comtes de Pallars, part d'aquest territori pertanyé a n'aquests. Així, el comte de Pallars, Ramon I, posà la sèu Paliariense a Roda, població, si bé en el Ribagorça, allavores del Pallars. Així, el comtat de Ribagorça, rodejat pels seus poderosos vehins els comtes de Pallars y d'Urgell al llevant, y pel regne de Sobrarbe al ponent, arribà a extendre's desde'l riu Noguera Ribagorçana fins al Cinca, tancat al nord pels Pireneus, y al mitg-dia per les dues vessants de les serres de Pinyana y Carrodilla, avuy confrontant ab els termes de Tamarit y Montsó, comprenent, per consegüent, les conques hidrogràfiques de l'Èssera y de l'Isàbena, afluents del Cinca, ab sos tributaris de menys importancia.

En les corts de Montsó de 1470 en Joan II, considerant l'importancia del comtat de Ribagorça, ab els seus castells inexpugnables y sa situació fronterera y el valor de la gent que'l poblaven, traspassà'l comtat del seu fill el rey de Sicilia, que portava'l títol, a son altre fill Alfons, ab el títol de comte en feude, ab els furs y costums en que l'havien tingut sos antecessors.

Ab el nou regiment que Felip V establí després de la guerra (1716), seguí la Ribagorça inclosa en la divisió de la Catalunya en vegueries y sots-vegueries. Modernament, decretada a primers del segle XIX la divisió d'Espanya en 38 departaments, li tocà pertànyer a l'anomenat Cinca y Segre; posteriorment, en 1822, quedà comprès per la divisió en províncies ab Lleida, confinant a l'oest ab la d'Osca, fins al poble de Fayó (Saragoça), en la ribera de l'Ebre.

Per fi, en 1833, se decretà la darrera divisió, y estava senyalada sa frontera occidental pel riu Noguera Ribagorçana desde llur nai-

xement dessota'l Port de Viella, divisoria de la Vall d'Aran y provincia d'Osca, seguint riu avall fins a Pinyana, que se'n separa pera decantar-se a l'oest vers Almacelles, y constituint avuy la frontera occidental de Catalunya y provincia de Lleida.

DE SENET A L'ESTANY DE BICIBERRI

Abans de l'auba ja'm trobava a peu dret esperant al guia emparaulat la nit abans, pera empendre ma excursió, fixada al cercle y estany de Biciberri, malgrat les dificultats ab que vaig topar per causa d'estar allavores enfeinats tots els homes. Per fi un ne comparegué, dic mal un, perquè ni a mig arribava: un xicotet d'uns 12 anys, petit y esprimatxat, acompanyat per ses presentantes, un nombrós chor de comares, que totes a l'una s'escarraçaven a encarrir-me les bones qualitats del bordegacet. L'una'm deya que era un noy com no n'hi havia de fiat; l'altre, que sabia portar molt bé el bestiar; la de més enllà, que jo aniria molt a plaer ab ell; y què sé jo les demés. Semblava, de tot allò, que fes tractes pera llogar algun rabadà de ramat. Si fa no fa com si me les hagués ab un monsieur Redonnet, Courrege o Cantaloup de Luchon, que endiu-menjat ab llampant uniforme, y ab aires de protecció, me demanés els seus 25 francs per jornada y el dret d'alleugerir-me en un amén Jesús el meu ben provehit bagatge comestible, y sobre tot bevestible. Pobres dònes! Ja me'n vaig fer càrrec, y pera fer-les callar vaig dirigir-me al protagonista, que, ab la boina a la mà y ab un posat gens vergonyós, me guaitava ab sos ulls entremaliats, engrehit per aquell ruixat d'alabances, y li preguntí si sabia'l camí que hauriem de seguir. Me contestà que sí sense pensar-s'hi, ab un tò si es no es desdenyós, no deixant-me acabar l'explicació.

Comprenent que en aquella figureta lo que li mancava de físic li sobrava d'espavilament, vaig dir-li que esmorsés prompte y marxariem desseguida.

Després de desempellegar-me d'aquelles bones dònes, a les cinc del matí deixava'l poble ab el meu aixerit Josepet, tot cofoy ab el trípede de ma cambra fotogràfica penjat a l'esquena y el sarró y la bóta al costat, y decidits emprenguerem amunt per la vorera esquerra de la Noguera. A la poca estona forem a l'extrem de l'overta ribera, aon, guaitant-se fit a fit, s'alcen els poblets de Senet y Aneto, un a cada banda. Allí la vall s'extreny, dominada pels enderrocs d'una antiga torre-guaita, y passada aquesta torna la ribera a obrir-se, y el paisatge pren un aspecte completament pireneenc.

El riu s'obre pas estimbant-se pel seu llit rocós, envoltat per ses voreres envellutades de verdejants prats, y enquadrant-ho tot els fermes bastidors formats per les vessants enlairades de les serres de Penarruy (1) y de Llausset, atapahides d'abetars y aspres barranques. Ens trobavem en el pla del Forcallo, a una hora de Senet. Allí atravessàrem la Noguera per una palanca a sa vorera dreta, y ab una petita pujada fórem al planell de l'Hospitalet, aont encara hi resten les parets d'antic hostal, prop de les quals, y en mitg de l'aglebat, hi brolla una fresca font. En deu minuts més arribàrem enfront la palanca de Biciberri. El lloc no pot esser més atractivol: un no sab d'on girar-se, si dirigir l'esguart vers les vessants d'un costat y altre, o contemplar per dessobre la ribera les siluetes orgulloses dels pics Comtesa y Fechan, que enclouen vers al nord el murallam nevós del Port, al primer terme a l'altre costat del riu, y tocant ab ses aigües ve extenent-se cap amunt fins a la carena el soperb bosc de Biciberri, el bosc de l'Os, com misteriosament me digué'l meu bailet. Ombrívol aspecte presentava aquella extesa taca fosca, que'l ventijol balancejava mandrosament, ab onades de verdosos canbiants.

A la vista de tals joies, per dissort escassejantes en nostre país, malgrat les anomenades festes de l'arbre, un se torna avar, retrògrade y fins desitjós que sols un dolent caminet sia'l seu únic senyal de civilització. Trista consideració a fer, vist el desatentat arreballament de boscos en la nostra terra.

Allí deixàrem la ribera de la Noguera a l'esquerra, y ens dirigírem a l'est, cap a la palanca del torrent de Biciberri, l'atravessàrem, endinsant-nos en el bosc. El caminet va pujant suaument dessota sempre d'espès dossier de fullatge d'abets y faigs. A cada moment us barra'l pas un d'aquells vells venerables que ab son rabassut y bonyegós còs forrat de rovellats liquens no semblen encara adonar-se de ses passades centuries; y no es pas extrany que ab l'exemple d'aquells afortunats provocadors del temps implacable, tot un esplet de vida s'hi mostrés dessota d'ells, y aon les ufanoses falgueres ens ensenyaven ses retallades fulles, y els plansons atapahits de faigs y ginebres mitg amagaven el terror encatífat d'envellutada molça y aragueres (maduixeres), quals fruits corallins donaven molta feina a mon enjogaçat guia. Per entre-mitg d'alguna que altra clariana, veyem a la nostra dreta llençar-se en l'apilotat rocam l'escumejant torrent que baixa de l'estany.

(1) Penya-ruya o roja.

En una hora de pujar, y després d'haver atravesat un fort tarter de grosses masses de granet, ens trobarem dessota la muralla que, a manera d'ampla presa, serveix de contenció a l'estany. Per una esquerra d'aquella paret en ruïnes sobreïxen ses aigües, sal-

BOSC DE BICIBERRI

tant en bonica cascada guarnida de cargolats abets y aguts penyals, y envolquellada per l'humit polsim. Guanyat ab un petit grau el desnivell del salt, en deu minuts fórem al pla aon s'extén l'estany de Biciberri. Atravessàrem sa boquera per grosses passeres y ens en pujàrem al bosquet que corona la cresta de la paret o tanca de l'estany, pera contemplar aquell grandió quadro.

Als nostres peus, y a 1.775 m. d'altitut, el teniem, aquella ampla clapa de blau de safir (1), espurnejada pels tocs argentats de sa superfície riçada per la suau brisa, y quals onades en miniatura anaven a petonejar ab monòtona cadencia ses voreres rocalloses.

SALT DE BICIBERRI

Aquestes, si en el costat del nord s'extenien cap amunt, per les vessants del Pic Comtesa, en un d'aquells tarters formidables, veritables caos de pedra, a l'altre costat, en la serra de Penarroy, presentaven aspecte més placèvol, ab els foscos tons d'un espès abetar. Més el

(1) Segons M. Belloc, té uns 650 m. de llargaria per una amplaria mitja de 220 m., donant en xifres rodones una superfície de 13.000 m. quadrats.

N.

S.

ESTANY DE BICIBERRÍ

fondo ho dominava tot, la gegantina serra de Montarto de Caldes, que, començant en la frontera de l'Aran ab el Tuc Menege, sosté per dessobre'ls 3.000 metres sos gegants el Biciberri, el Comolo-Forno, el Senyal del Montarto, el Pic d'Erilavall, etc., seguint cap als Pics Forcats, pera abaixar-s'hi y terminar dessobre'l poble de Castelló de Tor, no lluny del Pont de Suert, y essent la partió de la ribera de Bohí a l'est, y de la Ribagorçana a l'oest.

Sa carena, escorxada com colossals dents de serra, s'extenia en ample semi-cercle, y en son blanquinós esquenall encara s'hi arrapaven llargues congestes.

Jo estava extasiat ab aquella selvatge solitud, la meva vista's recreava veyant saltar fóra l'aigua les truites, de les que n'hi vist a Arties de 4'5 kilos de pes, y mes orelles rebien ab fruició'ls suaus ecos del xapoteig de les aigües de l'estany, y la remor del vent en la bosquina, y me convencia una vegada més de que sols en aquests Pireneus es possible trobar conjunts de tant grans proporcions.

Com el meu bailet feya estona que anava remenant dissimuladament el recapte, senyal segura de que l'interessava més que'ls espectacles de la naturalesa, vaig voler-lo satisfer, fent tots dos per la vida en aquell gran menjador, y obligant-nos a enllestir prompte un tro inoportú que esclatà a nostra esquena, cap a l'indret de les Malehides, que teniem a l'altre costat del Ribagorçana, y que la vèyem anguilejar en la fonda ribera y a més de 300 metres de desnivell.

El nostre retorn el férem més que depressa per por de les complicacions. Era una delícia veure'l meu aixerit guia saltant pel tarter de roc en roc com lleuger esquirollet, tot fent alegres comentaris sobre'l imminent perill de que la tempesta que s'anava congriant la rebessin les nostres esquenes. Per sort no's realisaren aquests temors y poguerem arribar a Senet sols ab algunes gotes, a les cinc de la tarda, en unes tres hores desde l'estany.

JULI SOLER Y SANTALÓ

(Acabará)

Clixés de l'autor.

CAMBI DE PUBLICACIONS

CATALUNYA

BARCELONA	«Academia Provincial de Bellas Artes». «Real Academia de Buenas Letras». «Real Academia de Ciencias y Artes». «Asociación Artístico-Arqueológica Barcelonesa». «Asociación de Arquitectos de Cataluña». «Asociación de Ingenieros industriales». «Ateneo Barcelonés». «Fomento del Trabajo Nacional». «Institució Catalana d'Historia Natural». «Orfeó Català».
GIRONA	«Asociación Literaria».
LLEIDA, ...	«Academia Bibliográfica Mariana».
TARRAGONA	«Sociedad Arqueológica».
VICH	«Museu Episcopal» y <i>Gazeta Vigatana</i> .
VILANOVA Y GELTRÚ .	«Biblioteca Museo Balaguer».
MANRESA	«Centre Excursionista del Pla de Bages».
TÁRREGA	«Centre Excursionista del Pla d'Urgell y Segarra».

REGIONS ESPANYOLES

MADRID	«Real Academia de la Historia». «Real Sociedad Geográfica». «Sociedad Española de Excursiones». <i>Boletín de la Institución Libre de Enseñanza</i> .
ORENSE	<i>Boletín de la Comisión Provincial de Monumentos</i> .
PALMA DE MALLORCA.	<i>Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana</i> . <i>Butlletí del Diccionari de la Llengua Catalana</i> . <i>Mitjorn</i> .
VALLADOLID	«Sociedad Castellana de Excursiones».
ZARAGOZA.	<i>Revista de Aragón</i> . <i>Boletín de la Sociedad Aragonesa de Ciencias naturales</i> .

EXTRANGER

ANGERS	<i>Bulletin de la Société d'Etudes scientifiques</i> .
ATENES	«Philologikos Syllogos Parnassos».
BAGNERES DE BIGORRE	«Société Ramond».
BORDEUS	<i>Annales de la Faculté des Lettres de Bordeaux et des Universités du Midi</i> . <i>Revue des Lettres Françaises et Étrangères</i> .

- BORDEUS . . . . . *Revue des Etudes Anciennes.*
Bulletin Hispanique.
«C. A. F., Section du Sud-Ouest».
- BOSTON. . . . . «Apalachia Mountain Club».
- BRUXELLES . . . . . «Société Royale Belge de Géographie».
- BUCAREST. . . . . «Societatea Geografica Romîna».
- BUDAPEST. . . . . «Club Hongrois des Karpates».
Abrégé du Bulletin de la Société Hongroise de Géographie.
«Földrajzi Közlemények».
- BUENOS AIRES . . . . . *Dirección General de Estadística* (boletín mensual).
- COIMBRA . . . . . «Archivo Bibliográfico» (Bibliotheca da Universidade).
«O' Instituto».
- GENEVE . . . . . «Le Piolet».
- IGLÓ . . . . . «Magyarországi Kárpátgyesület, Jahrbuch des Ungarischen Karpathen-Vereines».
- LEIDEN. . . . . «Tijdschrift van het Koninklijk Nederlandsch Aardrij Genootschap».
- LONDRES . . . . . «Alphine Club».
- MARSELLA. . . . . Société des Excursionistes Marseillais».
- MEXIC . . . . . Sociedad científica «Antonio Alzate».
- MILAN. . . . . «Touring C. I.»
- MONTPELLER. . . . . «Société pour l'étude des langues romanes».
«Société Languedocienne de Géographie».
- MOSCOU . . . . . «Club Alpin Rus».
- MUNICH . . . . . «Zeitschrift des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins».
- NAPOLS . . . . . «Club Alpino Italiano, sezione di Napoli».
- NEUCHATEL . . . . . «Société Neuchateloise de Géographie».
- NICE . . . . . «Club Alpin Français, Section des Alpes Maritimes».
- ODESSA. . . . . «Club Alpin de Crimée».
- PALERM . . . . . «Club Alpino Siciliano».
- PARÍS . . . . . «Club Alpin Français», central y seccions.
Bulletin Pyrénéen.
- PAU. . . . . «Société Agricole scientifique et littéraire».
«C. A. F., Section du Canigou».
Le Journal des Pyrénées Orientales.
Revue d'Histoire et d'Archéologie du Roussillon.
- SERPA . . . . . *A Tradiçao*, revista.
- STOCKOLM. . . . . «Suenska Turisföreningens».
«Suenska Sällskapet för Antropologi och Geografi»
Ymer.
- TOLOSA . . . . . «Société Archéologique du Midi de la France».

TOLOSA	<i>Revue des Pyrénées.</i>
TOURS	«Société de Géographie de Tours».
TRENTO	«Società Alpinisti Tridentini».
TRIESTE	«Società alpina delle Giulie».
ID.	«Il Tourista-Club Tourista Triestini».
TURIN	«Società Meteorologica Italiana».
	«Club Alpino Italiano».
VIENA	«Abhandlungen derk Geographischen Gesellschaft».
	«Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins».
	«Oesterreichische-Touristen-Zeitung».

El BUTLLETÍ es enviat a un cert nombre d'Arxius y Biblioteques públiques y a diferents periòdics y revistes de la localitat.

Les revistes esmentades, la major part d'elles importantíssimes, se troben en la Biblioteca del CENTRE, a disposició dels senyors socis.

SECCIÓ OFICIAL

SOCIS INGRESSATS DURANT EL QUART TRIMESTRE DE 1905

RESIDENTS

D. Pere Cutchet y Cutchet.—D. Joseph M.ª Feliu.—D. Joseph Boguñà.—D. Domingo Bosch y Peregil.—D. Eusebi Calonge.—D. Joseph Darnis y Piñol.—D. Jaume Folch.—D. Lluís Manegat y Gimenez.—D. Magnus Nordbeck.—D. Benet Oliver y Rodés.—D. Joaquim Pena y Costa.—D. Francesc Canyellas y Balagueró.—D. Enric Castel.—D. Frederic G. Dixon.—D. Salvi Ferrés y Aguilera.—D. Adolf Guitart y Vilardebò.—D. Joseph Orriols y Artigas.—D. Joseph M.ª Sorjus Barbany.—D. Francisco Andreu y Molet.—D. Antoni Barceló y Carriedo.—D. Joseph Castellà y Rovira.—D. Joseph Conill y Montobbio.—D. Artur Llovera.—D. Joseph Martí y Ribé.—D. Marian Martí y Ribé.—D. Albert Pujol y Marcè.—D. Enric Sagarra.—D. Joseph Salvany y Blanch.—D. Isidro Torres Oriol.—D. Joseph Arabio-Torre Lafont.—D. Enric Baixeras y Felip.—D. Miquel Bertràn de Quintana.—D. Raoul Brazis.—D. Antoni Carulla y Castellà.—D. Salvador Erra y Mont.—D. Joan Bta. Fonta y Manau.—D. Lluís de Gavaldà.—D. N. Nicolau y Jordà.—D. Manuel Roig y Roig.—D. Joan Roman y Calvet.—D. Francisco Sastre y Aldrofeu.—D. Carles Bonet y Duran.—D. Angel Baixeras y Anguera.—D. Victori Camplà y Colls.—D. Geroni Castelló.—D. Enric Créxans.—D. Joaquim

Escala y Pujol.—D.ª Adelaida Ferré y Gomis.—D. Joseph Font y Castells.—D. Anton Gimenez y Perez.—D.ª Josefa Gomis de Ferré.—D. Joan Maragall.—D. Antoni Muntanyola y Carné.—D. Vicens Puiggròs.—D. Víctor Rosich.—D. Víctor Serra y Sandiumenge.—D. Ramon Vidal y Mestres.—D. Pere Arderiu y Clot.—D. Joseph Solé y Pla.—D. Frederic Wynn.—D. Joseph M.ª Bofill y Perera.—D. Joseph Camps y Rocha.—D.ª Assumpció Comella.—D. Ferran Cortès y Basté.—D. Armand de Cremadells y Parés.—D. Lluís de Dalmases y de Olivar.—D. Claudi Draper y Desplats.—D. Joan Kaiser y Guasch.—D. Domingo Martí y Julià.—D. Joseph Muntadas y Regàs.—D. Rafel Pascual y Artigas.—D. Joseph Pavia y Figueras.—D. Joan Soldevila.—D. Joan Soldevila (fill).—D.ª Lluïsa Vallès.—D. Agustí Valls y Cascante.—D. Jaume Brillas y Coll.—D. Enric Deschamps.—D. Joaquim Gual y Roca.—D. Joseph Llímona.—D. Manuel Andreu.—D. Pere Uriach y Coll.—D. Joseph Tersol y Artigas.—D. Joseph Jordan de Urries y Azara.—D. Narcís Pla y Deniel.—D. Lambert Mata y Sala.—D.ª Enriqueta Anguera y Pons de Soldevila.—D. Alexandre Vilaró y Artigas.—D. Ricard Solà y Espriu.—D. Antoni Salvia y Campaña.—D. Domingo Ribó.—D. Jesús M.ª Planas.—D. Manuel Belza.—D. Juli Sans.

DELEGATS

D. Francisco Vidiella, a la Corunya.—D. Pere Feliu, a Puigreig.—D. Marsal Ambròs, a Belcaire.—D. Isidre Villà Bellavista, a Berna (Suïssa).—D. Víctor Rosich, a Olvan.—D. Joseph M.ª Chacar, a Basakato.—D. Antoni Oriol Puignau, a Port de la Selva.

DONATIUS PERA LA BIBLIOTECA

Dos exemplars de la cançó popular catalana *La Dama d'Aragó*.

De D. Francisco Fort: un *Indicador de los servicios de carruaje*.

Dos exemplars de la cançó popular catalana *L'Alabau*.

De D.ª Carme Karr: set cançons armonisades per la donadora.

De D. Adolf Mas: dues fotografies interiors del CENTRE EXCURSIONISTA.

De D. Xavier Prats: la memoria presentada al «Patronato de la Escuela especial de Ingenieros Industriales de Bilbao» por D. Enrique Gadea, y *Catálogo de las obras de la biblioteca especial de Ingenieros Industriales de Bilbao*.

De D. Emili Llàtas: un exemplar de la monografia sobre la Catedral vella de Lleida, ab el títol *Lo que anyorarem*.

De l'Academia Bibliogràfica Mariana: l'opúscol de 172 pàgines titulat *El culto de la Virgen es causa de la regeneración de los pueblos*.

De D. Albert Santamaria: un volum de 694 pàgines titulat *Manuel d'alpinisme, rédigé sous les auspices du Club Alpin Français*.

De la Biblioteca Arús: dos exemplars de la Memoria desenal.

Dos exemplars de la cançó popular catalana *Caterina d'Alió*.

De D. Antoni Rubió y Lluch: el discurs inaugural de l'apertura del curs acadèmic de 1901 a 1902, y Discurs en commemoració del tercer centenari del *Quixot*.

Del mateix: un opúscol intitulat *Preocupaciones alimenticias*, de don Francisco Coder.

De l'Academia Bibliogràfica Mariana: el calendari pera 1906.

Dos exemplars de la cançó popular catalana *Lo Rabadà*.

PERA 'LS MUSEUS Y COLECCIONS

De D. Lluís Pascual y Sanmartí: un gerro procedent dels antics habitants del Perú.

CRONICA DEL CENTRE

DESEMBRE DE 1905

SESSIONS Y CONFERENCIES

EXCURSIONS PIRENENQUES EN PLE HIVERN. — El dia primer del mes, don César A. Torras va donar una conferencia ressenyant diferents excursions hivernenques realitzades per les encontrades del nostre Pireneu, que despertaren gran interès y hauran contribuït, sens dubte, a fer agafar afició als nostres excursionistes vers les excursions montanyenques en plena temporada d'hivern, que tants atractius reuneixen. El senyor Torras acompanyà son treball d'una magnífica colecció de clixés fotogràfics trets en diferents excursions de semblant naturalesa.

ENCANTORNS DE GAVARNIE Y ASCENSIÓ AL VIGNEMALE. — En les sessions celebrades els dies 15 y 22, el nostre consoci en Claudi Martínez y Marquès va llegir un ben escrit treball ressenyant una excursió vers les importants y hermoses comarcades del nostre Pireneu, prenent per punt de partida la pintoresca vila de Gavarnie y vall de Cauterets, pera fer l'ascensió fin als cim del Vignemale y retornar per Panticosa y Jaca, resseguint les innumbrables belleses d'aquelles dugues vessants de la gran carena pirenenca. Durant les sessions aquestes anaven projectant-se una gran munió de vistes fotogràfiques obtingudes per nostres companys senyors Llagostera y Mora en el trascurs de la referida excursió.

NOTES DEL BERGADÀ. USOS Y COSTUMS DE LA COMARCA. — L'infadigable soci delegat del CENTRE a Berga, Mossèn Bonaventura Ribera, va enviar altra colecció de ses ben encertades *Notes del Bergadà*, que van donar-se a conèixer en la sessió celebrada'l dia 29 d'aquest mes.

El contingut d'aquestes darreres se refereix quasi exclusivament a pin-

tar en forma literaria, y com a quadros vivents, unes quantes de les costums y tradicions més remarcables en aquelles encontrades, que tant bé sab descriure Mossèn Ribera en ses *Notes* d'aquella comarca.

Acabada la lectura del treball varen projectar-se diferents vistes fotogràfiques de llocs notables de diferents indrets de la comarca bergadana.

APLEC DE CANÇONS POPULARS DE LES GUILLERIES. — Els dies 4 y 18 varen celebrar-se dugues sessions organitzades per la Secció Folk-lòrica del nostre CENTRE, en les quals varen donar-se a conèixer un bell aplec de cançons populars de les Guilleries, recullides y armonitzades pel mestre n'Eusebi Bosch, que foren cantades admirablement per sa filla na Pepeta Bosch y comentades pel nostre consoci n'Aureli Capmany.

SESSIÓ COMMEMORATIVA DEL XXIXe ANIVERSARI DE LA PRIMERA ASSOCIACIÓ EXCURSIONISTA. — Va celebrar-se'l dia 14 d'aquest mes y fou dedicada a la bona memoria del gran poeta y ferm excursionista en Jacinto Verdaguer, qual retrat va posar-se en aquesta diada en la galeria d'excursionistes il·lustres del nostre CENTRE.

Després de breus paraules del senyor president, D. César A. Torras, alabant y posant de relleu l'obra excursionista de Mossèn Jacinto, passà a la tribuna'l mestre en Gay Saber en Joan Maragall, llegint son treball biogràfic d'aquell il·lustre escriptor, considerat com a excursionista. El treball del senyor Maragall, notable baix tots conceptes, es una visió completa de la personalitat del gran poeta català y un cant hermosíssim a les belles naturals de nostre terror, que'ls nostres llegidors ja tindran el gust d'apreciar en aquest número.

Acabà la vetllada llegint-se diverses composicions originals de Mossèn Jacinto, entre elles alguns fragments d'un poema inèdit, y ab sentides paraules de remerciament del senyor Torras, qui dedicà carinyosa recordança a la memoria de Mossèn Verdaguer, el qual sempre, durant la seva vida, havia contribuït a l'obra patriòtica del CENTRE EXCURSIONISTA, que en aquesta diada's vegé honorat ab l'assistència del representant de l'Excelentíssim Ajuntament de nostra capital y del de diferents corporacions y entitats, entre les quals recordem a l'Academia de Bones Lletres, de la de Belles Arts, de l'Ateneu, de l'Unió Catalanista, de l'Orfeó Català, de l'Econòmica d'Amics del País, de l'Associació de Lectura Catalana, de l'Academia Pedagògica y de moltes altres que vingueren a honrar la memoria del poeta nacional de Catalunya y l'obra de l'excursionisme català.

CONVERSES D'ARQUEOLOGIA

Durant aquest mes han continuat veient-se molt concorregudes les converses d'Arqueologia que pera ús dels excursionistes ha vingut donant el nostre consoci D. Pelegrí Casades y Gramatxes. Heus-aquí'l programa o extracte de les donades durant aquesta mesada:

Dia 2. Conversa VI. — Idea general sobre la religió egípcia y la creencia sobre la vida futura. — Les tombes en les primeres dinasties. — Mastabes, memfites, piràmides.

Dia 9. Conversa VII. — Construccions sepulcralcs d'Egipte durant l'Imperi mitg. — Necròpolis d'Abydos, hipogeus de Beni-Hasan y tombes del Nou Imperi. — Temples funeraris de Thebes. — Supersticions y creencies sobre la vida futura durant la darrera època de l'Egipte. — Art funerari. — El temple durant l'antic Imperi.

Dia 16. Conversa VIII. — El temple durant l'Imperi Mitjà y Nou de l'Egipte. — Descripció de les runes de Karnak, Lugsor y Phile.

Dia 23. Conversa IX. — Arquitectura civil y militar de l'antic Egipte. — Palaus, cases, fortificacions y muralles del país milòtic. — Particularitats constructives dels edificis egipcis. — Materials usats en la llur construcció.

Dia 30. Conversa X. — L'esculptura egípcia durant les primeres dinasties, el segon imperi tebà y l'època saíta. — La pintura y les arts industrials en els mateixos períodes. — Acabament de l'estudi de l'arqueologia egípcia.

Totes aquestes converses han anat acompanyades de projeccions fotogràfiques dels més renomats monuments de l'època ressenyada en el transcurs de les mateixes.

NOVA

El CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA ha concedit un premi en la «Festa de la Música Catalana», consistent en un objecte d'art, a la més important colecció de ballets populars catalans, d'una sola comarca si pot esser, essent preferida aquella colecció que, junt ab les tonades, porti la descripció del ball. Es precis indicar el lloc on s'executen o executaven els referits ballets y tots els detalls que respecte dels mateixos puguem obtenir-se. Terme d'admissió, el 28 de Febrer. El CENTRE s'ha reservat el dret de publicar en aquest BUTLLETÍ la colecció que resulti premiada.

El CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA sols se declara responsable de lo contingut en la *Secció Oficial* del seu BUTLLETÍ, deixant íntegra als respectius autors la responsabilitat dels treballs firmats.